

Український Суходоловий Інститут
ч. 3

ВеДе

СУЧАСНИЙ МЕНТ
І
НАШІ ЗАВДАННЯ

Доповідь.

/ Відбиття з "Всеукраїнського Збірника", книга перша./

Герсфельд

1945

На правах рукопису.

Сучасний мент і наші завдання.

Майже три з половиною роки, а по деяких районах і того більше, продовжувалась окупація України німецьким військом. В цих нових умовах, після знищення большевицької окупації України, провадилась робота організованої громадськості і організований вихід її на еміграцію в Західну Європу.

Сьогодні є фактом, що укр. орг. громадськість почасти вже перейшла, а в деяких місцях перейде в нові умови свого існування. Характерним для минулої системи німецької держави, що опанувала була тимчасово українською територією, було те, що вона діяла тоталітарними методами і не залишала ніякої можливості для будь-якого вияву громадської думки і волі поза державним керівництвом не тільки на окупованій нею території, а навіть у себе вдома, на одвічній своїй землі. Треба було мати багато мужности, гнучкості, політичної підготовки і практичного досвіду, щоб в з о в с і м н е л е г а л ь н и х у м о в а х працювати легально. Сьогодні можна сказати, що гасло "при всіх умовах працювати, діяти і ще раз діяти" проведено в життя в більшій чи меншій мірі на території, контрольованій Гестапо і СД, як воно проводилося в свій час і на території, що перебувала під контролем ГПУ і НКВД.

В нових умовах перебувають сотні тисяч, а то й мільйони громадян української землі, розкиданих по Західній Європі. Ц о і х ч е к а є. Частина з них повернеться як обивателі додому, друга частина або залишиться на довгу еміграцію, або повинна знайти шляхи, щоб повернути собі предківську землю, звільнити свій народ від поневолення, збудувати свою національну державу і завести в ній лад і порядок властивий сучасним передовим культурним народам. Які ж обставини будуть, в яких після знищення тоталітарного режиму в Західній Європі прийдеться працювати українській еміграції, що не думає складати зброї.

Коли припустити, що для Центральної Європи демократичними англо-саськими державами не буде введено спеціального, якогось непередбаченого, режиму, то при всіх економічних ускладненнях еміграція може мати політичну волю дії, припустити у на чужій території. Повстає питання, що ж має робити. Для того, щоб сказати, що має робити, треба засувати, усвідомити, що ми вже тепер маємо, що зробили.

Поперше, треба сказати, що ми маємо в Європі стару еміграцію з досвідом роботи в еміграційних умовах, серед якої є певна частина людей, що мають фаховий досвід державної роботи. Стже цей набуток в першу чергу треба привести в дієвий рух. Ми маємо, подруге, західно-укр. еміграцію, для якої перебування в Центральній Європі не є чимось новим. Вона перебуває в ній як у себе вдома. Її знання західноєвропейських побутових умов і політичних є другим плюсом для дальшої боротьби з окупантами. Численна нова еміграція, органічно зв'язана з землею, має традицію і досвід національної революції, була учасником знищення старої і побудови нової централізованої великої держави на одній шостій земної кулі. Вона була свідком і учасником великих соціальних і політичних експериментів побудови держави, складеної з різних національностей, на великому просторі, яка, з одного боку, будувалась ніби за останнім словом світової соціологічної думки, а, з

другого боку, експеримент цей провадився в умовах і людях, що не досягали і середнього розвитку сучасного суспільства, ні в культурній ні в економічній, ні в політичній галузі. Люди нової еміграції згодилися за умовами нормальної людської діяльності. Натхнені глибокою ідейністю, з великим досвідом, вони рвуться до діяльності, закресованої на велику скалу національного відродження, революційної боротьби і державного будівництва. Характерним є для цих людей те, що багато з них в горнілі революції і важкого поневолення позбавилися властивого українця крайнього індивідуалізму, хворобливої образливості і нервельності.

Сполучивши всі ці три елементи в одно організоване ціле, українська нація могла б вирушити в похід за визволення батьківщини не без надії на успіх. Для цього потрібно: 1/ властива сьогоднішньому вихованню, освіті і спрямованості українського народу ідеологія, 2/ міцна організація як носій цієї ідеології та як організатор форм і дій всього народу.

Що ми зробили за цей час. Вивели з Великої України і організували в процесі евакуації досить значну ідейну частину українського суспільства (Укр. Громад. Комітет, Обласні Комітети: Харківський, Київський, Полтавський, Волинський, Львівський та територіальні: Віденський, Берлінський, Любенський та Ваймарський), Український Центральний Комітет з його численними станицями, біля якого в активній чи пасивній формі акумулювався на протязі п'яти років сучасних західно-український громадський інтелект. Маємо ряд громадських організацій, як УНО, Громада і т.д., що виникли раніше в Західній Європі. Маємо законний з погляду державного і міжнародного права Уряд Української Народної Республіки, біля якого є досить значні, з погляду державного будівництва фахові сили, не кажучи вже про політичні кадри. Нарешті маємо ще три політичні угруповання: бандерівців, Мельниківців і гетьманців, з яких перше має велике значення для підняття народу на визвольну боротьбу.

Більше року тому назад було викинуто новою еміграцією гасло консолідації українських національних сил. Вже літом минулого року в Берліні удалося досягти того, що угруповання, які стояли на легальному ґрунті роботи, почали мало-помалу наближатися одне до одного і в практичній роботі, в сфері церковній, культурній і допоміжній, діяли разом. Були і інші ознаки зменшення емігрантської распри під впливом прибуття нової еміграції. Відрадною фактом було те, що в листопаді 1944 р. чотири укр. політичні угруповання, УНР-івці, гетьманці, Мельниківці і бандерівці, організовано і одностайно реагували на спроби німців втягти українців в якійсь мірі в організований спосіб в війну на своєму боці. Але далеко більше і глибше значення треба надати зусиллям нової організованої укр. громадскости, що вийшла з Великої України на протязі 1943-44 рр. Вона не тільки сама організувалася під час окупації німцями України, та під час евакуації, але, вступивши в Західну Україну, зразу ж поставила питання про те, щоб негайно засипати психологічний і організаційний збруч між Східною і Західною Україною. Коли у Львові це далі харитативної акції не йшло, то в Криничі - Кракові, а особливо в Любені та Відні спільна діяльність західного громадянства, об'єднаного біля УНК в практичній роботі, і організованої нової еміграції набрала широкіх, цілком реальних форм. Лист підписаний керівниками УНК і Укр. Громад. Комітету 11. серпня 1944 р., був підсумком досить значної, проробленої з жовтня 1943 р. по серпень 1944 р. роботи і декларацією про спільну широку роботу в нових умовах на території Німеччини і в сусідніх з нею землях.

Нав'язані ще зі Львова, січень 1944 р., стосунки між новою еміграцією і старою УНР-івською еміграцією завершилися в грудні місяці 1944 р. об'єднання їх в одну організовану цілість, а при органічній співпраці західної громадскости і нової організованої еміграції це давало значні перспективи на повне об'єднання цих трьох громадських угруповань. На ваймарському ґрунті це об'єднання і було досягнуто в березні 1945 р.

Нова еміграція, зах.-українська громадскість і стара еміграція, що вийшла з України і стоїть під прапором УНР, з березня місяця 1945 р. складають єдину організовану Українську Громадскість в Європі. Таким чином на сьогодні поза об'єднання залишаються: бандерівці

гетьманці і Мельниківці. Оскільки мова йде про організацію суспільності, оскільки мова йде про організацію української нації і всього населення, що співживе з українським народом на його території, було б помилково вважати безневне об'єднання кінце. В дійсності це не є тільки початок організації нації з метою вигнання окупанта з української землі, звільнення народу від поневолення і відбудови Української Суверенної Держави. Як продовження цієї мети треба вважати висунення організованою українською громадськістю слідувочої платформи на якій, на її думку, могли б об'єднатися для спільної боротьби з ворогами українського народу і решта українських громадських утворень. Тези платформи: 1/ єдиний державно-національний фронт; 2/ Суверенна Соборна Держава; 3/ державні методи дії; 4/ захист революційних здобутків народу; 5/ соціальна справедливість; 6/ захист українських національних церков; 7/ боротьба за звільнення нашої землі від окупанта і організований поворот додому, до рідних і близьких, організованою суспільністю, нацією і державою; 8/ будова регулярної армії і мобілізація нації; 9/ моральна і матеріальна допомога українським Маса / селянам, робітникам, інтелігенції / і всім громадянам Великої Української Землі та правовий захист їх.

Організована громадкість вважає, що велика революційна самотівдана боротьба бандерівців під час німецької окупації, нелегальний метод дії з їх боку були цілком правильні, як відповідь на прес, завинчений німецькою окупацією. Поки не буде Української Суверенної Держави нелегальний революційний метод дії для певної частини укр. нац. проводу буде єдиною можливістю. В той час як для другої частини проводу повинний бути властивим легальний метод дії, який і був використаний наперекір всім несприятливим умовам організов. громадськістю під час німецької окупації. Діяти революційно, з одного боку, діяти при всіх умовах легально, з другого боку, - мусить бути методом свідомої себе організованої нації. Іти різними шляхами до одної мети - революційним і легальним - легальним і революційним - ось, власне, є те гасло, яке повинно бути провідним для поневоленої бездержавної нації.

Організована Громадкість вважає, що т.зв. Мельниківське утворення могло б зайняти одну з цих виразних позицій і тому не бачить причин, щоб воно не вступило до єдиного державно-національного фронту.

Гетьманський рух, що виник в практичній дії вносить невідгидних для себе обставинах і формах, не може вважатись анахронізмом укр. державно-національного відродження і не повинен трактуватись в світлі його минулого, може іноді хибного. Його треба трактувати з погляду майбутніх завдань, а не з погляду його минулого. На Україні є дуже багато людей релігійних, для яких політична платформа ще й сьогодні визначається двома словами: "Бог і цар". Що Бога вони розуміють як і всі українці, то це не творить ніякої політичної небезпеки. А от царя, тоб-то монарха, ототожнюють вони з Московським монархом, і цей факт для державно мислячого українського діяча не може бути байдужим. Тому мусить бути укр. партія, яка поставила б своїм завданням замінити старе чуже гасло новим українським: "Бог і гетьман", або ширше "Бог і український монарх" чи то з титулом короля, чи то з титулом імператора чи з яким іншим, але насаджена віками російська монархічна ідеологія мусить бути переборена, знищена. Треба додати до цього, що скільки існує державне буття народів, все існують державні форми монархічні і республіканські. Відроджена укр. нація, спроможітися на відбудову Суверенної Держави, все буде прагнути до одної або до другої форми державності. Помилку роблять ті республіканці, що беруть собі монополію на провід в відбудові держави, як і ті гетьманці що пророчать принципово республіканську систему і кожного республіканця, помилково думаючи, що цим возвеличують монархічний принцип, самих себе і сприяють відбудові Української Держави. Створення української монархічної партії, побудованої на сьогоднішньому культурному і економічному рівні народу, на його соціальній структурі - є завданням для українських патріотів, що вважають монархічну форму правління за кращу.

Створення міцної, відданої до кінця народним інтересам /з народом, через народ, для народу/, республіканської боєвої партії є завдання сьогоднішніх демократів-республіканців. Орг. укр. громадськість, виходячи з того факту, що відновивши боротьбу за свою державу з новою силою, укр. народ збудував свій уряд, який зберіг традицію і законний характер свого існування з погляду державного і міжнародного права, - декларувала про свою підтримку його без всяких застережень і не бачить причин, чому б і інші /політичні угруповання/ не могли б стати на цей шлях.

Бандерівці, прийшовши до влади революційним шляхом, що для їхнього методу дії є нормальним, одержали б законний титул для себе, полегшивши цим собі міжнародне визнання.

Мельниківці при злитті їх з бандерівцями, ставши на революційний шлях, мали б те саме. Ставши ж на легальний шлях боротьби, вони мали б уже сьогодні органічно поєднатися з організованою громадкістю чи то в формі очлення її чи то в формі простого поєднання, залежно від їх претензій.

Гетьманці, об'явивши про підтримку законного уряду і здійснюючи її, тим самим злилися б безповоротно з укр. широкими громадськими колами і закреслили б свій генезис, відкривши собі велику перспективу діяльності, як органічної укр. монархічної партії.

Залишається окреме питання про претензії укр. династичного роду на укр. престол. Це не повинно лякати республіканців. Так само визнання і всемірна підтримка уряду з боку гетьманців не повинна зменшувати їх претензій. Обом же партіям треба створити такі психологічні, правні і культурно-політичні передумови, щоб при приході до влади одної з них, другій була б гарантована культурна, економічна і політична діяльність і участь в державному житті, властиві сучасним культурним правовим державам.

Без такої передумови годі було б говорити про єдину націю, про єдність її інтересів, про єдиний державно-національний фронт як передумову успішної державно-національної боротьби.

Чого ж чекає Орг. Укр. Громадськість і, як на здається, весь на рід від свого законного уряду. Тим, хто на протязі 25 років носили його ідею в своїм серці, вважали себе його морально підпорядкованими діяли за недержаним наказом в його імені і в його інтересах, бо сприймали його дію, як дію виразника справжньої волі і думки нації, - не трудно сказати чого від уряду сьогодні бажає, вимагає нація. Вона вимагає від нього продовження до кінця програму дії для визволення землі від окупації, народу від поневолення і створення справжньої національної держави. Вона чекає, що виконання цього програму не тільки до кінця буде продумане, але й докладно у всіх деталях розроблене. З цього випливає, що уряд повинен якнайшвидше виступити перед організованою довіреною укр. соборною суспільністю з повною своєю декларацією. Ця декларація повинна передбачити позицію уряду в основних питаннях а також роботу таких Міністерств:

Міністерства Закордонних Справ, Мін. Військ. Справ, Мін. Національної Праці, Мін. Пропаганди, Мін. Внутрішніх Справ, Мін. Фінансів.

Так приблизно, в загальних рисах, мали б виглядати наші завдання на ближчий час в тій діяльності, якої покищо не визначено навіть контурів. Цей програму мав би щоденно пристосовуватись до життя в постійній напруженій роботі, не спускаючи з ока мети. Знаючи чого хочемо, знаючи як іти до мети, підготовляючи щоденно засоби до її досягнення, діючи напружено і витривало, як це мусить робити свідомий свабодний народ, що хоче жити, боротися і перемогти - ми створимо в процесі роботи справжній програму перемоги.

Веде.